

»JADRANSKI KALENDAR« je izšao iz štampe. Naručite ga i nećete se pokajati, jer je to jedinstvena knjiga i po cijeni i po sadržaju kod nas. Cijena mu je 10 dinara. Ako poslatje 18 dinara dobit ćete i džepni kalendar »Soča«. Za tu cijenu nećete niti dobiti dvije takove edicije.

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

MUSSOLINI I PRIZNANJE NACIONALITETA

O nacionalnom pitanju Tesina u Švicarskoj već smo jednom zgodor pisali i to povodom jednog članka, koji je izšao u milanskem dnevniku »Il Popolo d'Italia« od 26. jula 1934. U tom je članku bilo rečeno najprije, da je osnovni uslov za dobro prijateljstvo između Italije i Švicarske očuvanje talijanaca u tesinskom kantonu. Ako taj kanton počne da gubi svoj talijanski nacionalni karakter i počne da postaje njemački, Italija neće pred tom činjenicom ostati indiferentna. Italija se je tek nedavno oslobodila germanskog klina, koji je dopravo do Ale, tek jedan sat dalje od Verone, a 40 km daleko od Milana. A sad se baš događa proces, koji upozorava na novu germansku opasnost. Italija je opazila, da u Tesinskom kantonu Nijemci kupuju veliki broj tamošnjih imanja i naseljuju u sve većem broju taj kraj, koji mora ostati talijanski. »Popolo« citira »Biljten Republike i Tesinskog Kantona«, u kojem je štampano, koju su sve terene u posljednje vrijeme kupili Nijemci u tom kantonu. To je dokaz, da Nijemci zauzimaju taj kanton i da tamošnji Talijani ostaju bez zemlje. Talijanski poljodjelci prelaze pod germanske gospodare. Članak završava ovako:

»Ako se nastavi ovim putem može se predvidjeti kako će stvari završiti. Ali Italija neće gledati mirnim okom razvoj, koji može da je ugrozi i u njezinu sigurnost. I mnoga druga interesantna opažanja iznosi taj pariski list.

Taj članak nije izšao samo u »Popolu d'Italia«, nego u svim talijanskim listovima. I u stranoj stampi bilo je govor o tom članku. Pariski »Tempo« piše 28. juna, da je taj članak napisao sam Mussolini. »Tempo« govori kako se Italija boji, da će jednoga dana Njemačka doći u Tesin, i da će ugroziti njezinu sigurnost. I mnoga druga interesantna opažanja iznosi taj pariski list. Milanski »Corriere della sera« poslao je u Tesin svog dopisnika Luigia Barzinija i u broju od 3. jula objavio je taj članak pod naslovom »Infiltracija Nijemaca u Tesinski kanton«. Barzini u glavnom razradjuje tu temu, i iznosi mnogo novih podataka i detalja o toj infiltraciji, koja zabrinjuje Italiju. On kaže, na primjer, da je od 1920 do 1930 broj Nijemaca iz Njemačke nastanjenih u tesinskom kantonu narasao za 60 posto. Općenito je Njemačko pučanstvo kantona poraslo za 38 posto. U tri godine je u kantonu prodano za 46 milijuna švicarskog zemlje. Od toga su za 24 milijuna prodana strancima i to za 14.500.000 švicarskih Nijemcima, 7.000.000 švicarskih Nijemcima iz Njemačke, a tek 2.500.000 švicarskih Talijanima. Barzini zaključuje svoj zanimivi članak naglašavanjem, da ta pojava zabrinjuje Italiju. »Obrana talijanstva Tesina životna je potreba i moralni imperativ Italije« — zaključuje Barzini.

Svega smo se tog sjetili povodom nedavnog govora Benita Mussolinija u Milanu. Jedan pasus iz tog njegovog govora tako se podudara s ovim što je 26. juna napisao Mussolinijev »Popolo«, da se potvrđuje mišljenje da je i onaj članak u »Popolu« doista napisao Mussolini. Sto je Mussolini rekao u svom glasovitom milanskom govoru? On je u tom govoru dao neku vrst preglede fašističke vanejske politike. Govorio je o odnosima s Francuskom, rekao je značajne riječi o Jugoslaviji (o čemu smo već pisali) a o odnosima sa Švicarskom rekao je ova u talijanskom jeziku:

»I nostri rapporti, con la Svizzera sono ottimi, e tali rimarranno non solo nei prossimi dieci anni ma per un periodo che si può prevedere di gran lunga maggiore. Noi desideriamo soltanto che sia conservata e potenziata l'italiana del Canton Ticino; e ciò non soltanto nell'interesse nostro, ma soprattutto nell'interesse e per l'avvenire della Repubblica Svizzera.«

U našem prevodu glasi taj dio njegovog govora ovako:

»Naši odnosi sa Švicarskom su najbolji i takvi će ostati ne samo u blizih deset godina, nego za period, koji se može očekivati daleko duljim. Mi želimo samo, da bude očuvano i ojačano talijanstvo Tesinskog Kantona; i to ne samo u interesu našem, nego u prvom redu u interesu i zbog budućnosti Švicarske Republike.«

Tako glasi Mussolinijeva izjava o Švicarskoj prema tekstu govora kako ga objavljuje službena fašistička štampa. Oni, koji su Mussolinijev govor slušali na radio mogli su čuti, da je Mussolini rekao unjeto: »Noi desideriamo soltanto...« — »A condizione soltanto...« To znači, da je bio još i kategoričniji. On je rekao da je priznavanje talijanstva Tesina u soli (condizione) prijateljstva sa Švicarskom. Međutim i retuširani njegov govor to isto kaže. Smisao je oslobođen isti.

Jednom riječju: Mussolini je postavio manjinsko pitanje u pravo svijetu i učinko izjavu, koja može da nam služi u borbi za slavenstvo Julijanske Krajine, u borbi za dobivanje naših nacionalnih prava. Ta izja-

LISTU PRIJETI OPASNOST MI GA MORAMO SPASAVATI! JOŠ SU DVA MJESECA DO KONCA OVE GODINE

a to su dva najteža mjeseca u administrativnoj godini našega lista. — Kroz čitavu je godinu borba za eksistenciju teška, ali su novembar i decembar takvi, da zabrinjuju. Ove smo godine ušli u taj period u mnogo nepovoljnijim prilikama nego li lani. Situacija nas vrlo zabrinjuje, bojimo se, da nećemo uspijeti da završimo godinu kao lani. Stanje naše blagajne je vrlo loše: zatajile su preplatne. Dohotci od oglasa daleko su manji nego lanjske godine. List međutim izlazi redovito svaki tjedan, troškovi štampanja su veliki.

Na premnoge naše apele, mnogi dužnici nisu se odazvali i mi od nesavjesnih preplatnika potražujemo baš toliko, da bismo mogli sasvim lijepo da vežemo kraj s krajem.

Sta da radimo da bismo spasili list pod kraj godine, da bismo mogli i iduće godine da ga izdajemo? Što nam preostale druge nego da prisilnim sredstvima utjeramo od dužnika ono što potražujemo! Tim smo se sredstvom poslužili već ranije protiv izvjesnog broja starih okorjelih dužnika, koji nam nisu godinama plaćali i akcija nam je uspjela, jer su odvjetnička utjerivanja stroga i ne daju se izbjegći. Primjenit ćemo sada tu mjeru i protiv onih, koji nam duguju preplatu za ovu godinu. To nam nikao ne smije zamjeriti, jer to radimo u interesu opstanka lista. To je jedna gruba, ali zdrava mjera. Nalazite li se i Vi medju tim dužnicima, Vi znate što Vam je raditi, da Vas ne bi snašle posljedice utjerivanja. Pošaljite bar jedan dio Vašega duga i to će biti znak, da imate dobru volju, da imate savjesti i da će i ostali dug jednom platiti. Vi nećete ući u spisak onih, koji će biti predani advokatu. Nemate li niti najmanju svotu na raspoloženju u ovom momentu, javite se bar kartom i recite kad će moći da platite, mi ćemo Vas počekati.

One, koji budu ignorirali i dalje traženja naše uprave, nećemo poštovati. Nemaju moralnog prava na obzir. Svaki preplatnik prima svakog tjedna list, koji vrijeđi više od jednog dinara i svaki preplatnik treba da bar onaj dinar, koji od njega tražimo, plati. To je minimum što možemo i moramo tražiti od preplatnika.

SPECIJALNI TRIBUNAL JE OBSODIL
ŠEST SLOVENCEV

FERJANČIČA, FURLANA IN SILIČA NA 5 LET, LEBANA
NA 4 LETA, SVETINO IN IVANČIČA NA 2 LETI JEĆE —
DOLEŠ, KRIŽNIČ, RESETA IN TREVIZAN
SO BILI O PROŠENI

Trst, 30. oktobra 1934. V Rimu se je predsedoval generalni konzul fašistične milice Le Metre, kot državni pravnik je nastopil Fallace, otožnje pa stvarnila odvetnika Manassero in Tandredi Gatti. Proces se je zaključil že v prvih popoldanskih urah.

Državni pravnik je zahteval, da se Silič, Ferjančič in Furlan obsodi na 7, Leban na 3, Ivančič, Svetina in Trevizan na 2 letno ječo, Reseta, Križnič in Doleš pa naj se oprostijo zaradi nezadostnih dokazov. Sodišče je obsodilo: Ferjančiča, Furlana in Siliča na 5, Lebana na 4, Svetino in Ivančiča na 2 leti ječe. Doleš, Križnič, Reseta in Trevizan so bili oprošeni.

POBUNA SELJAKA PROTIV FAŠIZMA

Bitka izmedju seljaka i karabinjera

Seljaci u Avigliana kod Turina su se pobunili protiv pljačkaškoj poreskoj politici fašizma. Kada su poreski ovrhovoditelji htjeli jednom seljaku da odvedu kravu zato što je zakasnio sa porezom, podigli su se seljaci i navallili na ovrhovoditelje i policiju. Iz Turina je poslato policijsko pojačanje mjesnoj policiji, ali su i njih seljaci dočekali sa kosama, vilama i ostalim oruđjem. Našala je bitka izmedju 150 seljaka i 500 karabinjera. Bilo je na obim stranama dosta ranjenih. Vijest o toj pobuni uzbunila je okolišno seljaštvo i radništvo.

(L' informazione italiana)

OBSODBE RADI TIHOTAPSTVA

Zaradi tihotapstva sta bila obsojena vsak na 685.70 lir pogojno 32 letni Jakob Trugar in 19 letna Cecilija Zajc iz Cerkna. Obtožena sta bila, da sta tihotapila moko, kavo in tobak.

ra Mussolinijeva od najvećeg je značenja i za Jugoslaviju kao državu, zapravo u prvom redu za nju. Kad Mussolini postavlja takve uslove za prijateljske odnose, svaka druga nacija može s većim moralnim pravom da ih postavi Italiji. Mussolini postavlja kao osnovu prijateljskih odnosa sa Švicarskom »očuvanje talijanstva Tesina. Ali on ide i dalje, on traži i zoja

čanje toga talijanstva. Ako on ima pravo na takav stav prema Švicarskoj, jednako pravo imaju i Jugoslaveni, kad je riječ o Julijskoj Krajini.

To smo htjeli zabilježiti i naglasiti na ovom mjestu, da se ne bi zaboravilo i da bi moglo u podesnom momenatu poslužiti. A u daljnje komentare se za sada ne kanimo upustati.

POS LJEDNJI BROJ „ISTRE“ BIO JE ZAPLIJENJEN

»Službene Novine« javljaju: Državno tužištvo u Zagrebu svojim rješenjem od 26. oktobra 1934 br. Kns. I.492.34, zabranilo je temeljem člana 19. Zakona o štampi, a u savezu sa članom 3. Zakona o izmjenama i dopunama toga zakona rasturavanje i prodavanje tijednika »Istra« broj 42 od 26. oktobra 1934, koji se štampa u Zagrebu.

BITKA IZMEDU RADNIKA I FAŠISTA U ISTRI

Pravo lice Dopolavora

L' informazione italiana« javlja: Za vrijeme jednog izleta morem kojega je organizao Dopolavoro između Milja i Izole došlo je na brodu do bitke između fašista i radnika. Neki radnici su opazili jednog svoga druga radnika sa brodogradilišta u fašističkoj uniformi kako vrši službu na brodu. Počeli su da mu se rugaju i malo pomalo se to izvrglo u prepirku i tučnjavu. U tučnjavu su se umješali i ostali radnici, a fašisti su priskočili u pomoć svome drugu, i tako je ta bitka svršila sa dva teško ranjena fašista i sa četiri uhapšena radnika.

To je najbolji znak da ni radnici u Dopolavoru, koji su talijanske narodnosti, ne mogu da trpe fašiste.

ŠTIRJE OBSOJENCI IZ RIEMBERŠKEGA PROCESA NA SVOBODI

Gorica, 30. oktobra 1934. (Agis). — Pred dnevi so se vrnili domov štirje izmed sedmih obojenih, ki so bili od posebnega sodišča v Rimu obsojeni zaradi protidržavnega rovarenje in sicer: Sever Andrej in Zgonik Anton, ki sta bila obsojena na leto dni zapora in sta prestala določeno kazen, Čebrom Rihard, obsojen na dve leti ječ in Pličanc Jože, obsojen na 3 leta ječ. Zadnja dva sta bila izpuščena na podlagi amnestije. Ostali trije obsojeni iz istega procesa, pa so pridržani v zaporih.

FAŠISTIČKA »AMNESTIJA« Sve veće nezadovoljstvo radnog naroda protiv fašističke politike bijede i ropsstva, a s druge strane sve jača internacionalna kampanja da se dozvoli jednoj međunarodnoj delegaciji pregled fašističkih tamnic, prisili su fašističku vladu da pribljegne ovom novom gestu »milosrdja«.

Medutim je ta »amnestija« potpuno isprazan gest, jer se njome htjelo umanjiti nezadovoljstvo antifašista koji sve to jače traže jednu potpunu i bezvjetnu amnestiju.

Amnestija je obuhvatila jedino zločin bijega preko granice, ali se time jedino htjelo korumpirati izbjegle antifašiste i privući ih u fašističku službu. Za sve ostale političke zločine, za koje je zatvoreno i konfirirano na hiljadu i hiljade antifašista, snijene su samo dvije godine kazne. Sve to se događa u isto vrijeme kada Specijalni tribunal nastavlja punom parom sa osudama, koje došiju i 22 godine robiće samo za tajno djejanje antifašističkih letaka, ili za pokušaj ponovnog osnivanja zabranjenih antifašističkih stranaka.

U samih 6 mjeseci ove godine bilo je osudjeno 120 antifašista na 750 godina robije, a u mjesecu julu je Specijalni tribunal osudio nekoliko desetina radnika iz Puglie, Rima, Ligurije, Emilije na kazne od 10 do 23 godine.

Premda tim monstruoznim osudama ispada sniženje kazne smiješnim. Ali ni to nije sve. Iz te beznačajne amnestije su naročito isključeni svi konfirirani i oni koji su pod paskom, a suviše toga nisu oproštene kazne ni onima, koji su osudjeni uvjetno na 5 godina »dobrog vladanja«. Sve to je najbolji dokaz da je ta »amnestija« obična demagoška prevara.

POKOPALIŠČE V ŠTURIJAH ZAPRTO ZARADI »STRATEGIČNIH« OZIROV

Ajdovčina, 30. oktobra 1934. (Agis). Italijanske oblasti so prepovedale nadaljnjo uporabo farnega pokopalnišča v Šturiyah. Pravi vzrok te nove odredbe ni znan. Vsekakor pa je v zvezi z otvoritvijo nove vojašnice, ki stoji tik za imenovanim pokopalniščem. Vse mrlje s šturske fare bodo morali v bodoče pokopavati na pokopalnišču v Ajdovčini.

Zagriženost janjičara

U Južnom Tirolu je prefekt Ettore Tolomei bio promijenio sva imena i prezime na ljudi; imena sela, brda i rijeka. »Povratio im je talijanski oblik«, kako se to kaže fašističkim jezikom. Već u januaru 1926 bio je izdan Kraljevski dekret, kojim su u Južnom Tirolu mijenjaju njemačka imena u talijanska. Iza tog je u aprili 1927 proširen taj dekret na sve nove pokrajine, i time je Ettore Tolomei stekao slavu.

Ali ta slava nije dala mira riječkom Sušmelu, sadanjem polpredsjedniku Kvarnerske provincije. On je još pred tri godine počeo akcijom za što brzu i jaču italijanizaciju, kada je bio predložio da se Janjana prozove Castelimo. Iznasao je historijske, geografske i političke dokaze i njegov predlog je bio primljen. Sada, na posljednjem zasjedanju pokrajinskog vijeća pod predsjedništvom senatora Bačića (Bačić) iznosi je Sušmel jedan odužni predlog na 100 stranica, kojim predlaže novu imenu za sva mesta Kvarnerske provincije. Citiramo konačnoga predloga po riječkoj »Vedetti d'Italia« od 25. oktobra:

... tim veća mora da je naša dužnost ako promislimo da je Gornja Adža, zaslugom Ettora Tolomeia, italijanizirala ne samo imena općina, već i imena zaselaka, kućista, pašnjaka, brda, rijeka i potoka. U Julijskoj Krajini je taj problem, međutim, još neriješen. Samo nekoja imena općina su nacionalizirana, a ostale su zadržale svoju staru fisionomiju; brda i vode su u pismu i u izgovoru zadržali još svoj stari oblik. Kada pomislimo da su od Petra Kanclera pa do naših dana dizali glas protesta patriote i učenjaci, instituti i društva, protiv denacionalizacije čistih talijanskih i latinskih imena.

Na taj citat nadovezuje »Vedette«:

Na taj način, eto, Kvarnerska provincija će riješiti jedan problem za kojega se činilo da je pokopan, i to će ga riješiti pravdno i plementno. Sigurno je, da će to naše rješenje odjeknuti i u drugim pokrajinama... Ali prva koja je počela da riješava taj problem bila je Kvarnerska provincija. (Citaj: bio je Sušmel!)

U tom Sušmelenovu predlogu nalazimo i ovakove izmjene imena: Valsan piero za Poljane, Salice za Vrbici, Piedrocca za Podgraje, Ontani za Zajevšće, Pereto za Hrušicu, Valfonda za Klanu, Monte delle betulle za Brezovo brdo, Campano za Zvoneće, Manciano za Rukavac, Pioppetta za Topolcu, Oltre timavo za Zareće, Aceverte za Javorje itd. Po tome se vidi da taj predlog ide za temeljito izmenom, a ne kao dosada da se na pr. Rukavac zvao jednostavno Rucavazzo ili Vašanska Vassanu. Ako su Erjavče do sada zvali Erriaci od sada će, po Sušmelu, da se zove Pieve San Mauro. Time bi, po tom predlogu, bio »počevren tim mjestima njihov nekadanji talijanski i latinski oblik«.

Toj temeljitososti se ne čudimo kada znamo da je te promjene izveo Sušmel pod predsjedništvom Bačića. Dva naša imena: dva čovjeka koja poznaju u dubinu sva imena mesta i koji znaju da u korjenjima tih imena nema ni traga kakvom latinstvu i talijanstvu, kao što ga nema ni u imenima koja oni nose. I baš zato treba promijeniti sve iz temelja da niko ne nazre trago prvočinom nazivima.

Ovom zgodom neće biti na odmet da citiramo Sušmeleni i Bačićevi par riječi iz jedne knjige iz 1877., koju je napisao Lodoško Vuličević pod naslovom »Slavi e italiani«. U odlomku »Il paese e della maggioranza« (Zemlja pripada većini) od kaže: »La nazionalità di un paese non è nelle cose materiali, ma nel sentimento degli uomini. I monti di chi sono? Le quercie, che da secoli durano all'infuriaz degli aquiloni, non sono ne slave, ne italiane ne tedesche, ma della natura, cui oltraggiamo facendola ministra delle nostre nazionali passioni. (Narodnost jedne zemlje nije u materijalnim stvarima, već u osjećajima ljudi. Cije su brda? Hrastovi, koji stoljećima razbijaju sjeverne vjetrine, nisu ni slavenski, ni talijanski ni njemački. Oni pripadaju prirodi, koju mi oskrnjujemo čineći je slugom naših nacionalnih osjećaja.)

Te riječi, koje je pred skoro 60 godina napisao jedan Slaven po osjećajima i rodu, ali koji je sigurno mnogo dublje shvatio talijansku kulturu od Sušmela i Bačića, te riječi bi trebalo da zapamte svih fašistički »presidisi« i »vicepresidisi«, kojima žalosna slava Ettora Tolomeia ne da mira. Jer oni bi morali da znaju, a sigurno i znaju, da tim promjenama neće stvarno ništa postići. Narod će ostati ono što je i bio. Ako neki naš starac Mišković bude hodao po Brezovu brdu kao Misso po Monti delle betulle, time neće Italija ni fašizam dobiti ništa. Jedino te, možda, dobiti Sušmel kakavu medalju i kakvu bolju sinekuru, ali osjećaj naroda će ostati isti. A ako narod zapazi dublje te promjene tada će Italija i fašizam samo izgubiti (ako može fašizam da išta više izgubi osim okrutnosti i lakrdjašta). Jer svim onim jadima kojoj naš narod trpi, i svim onim porugama koje se potajno šire na račun Italije i fašizma (najviše zaslugom fašizma) dodat će se i nove. A Brezovo brdo će ostati i nadalje Brezovo brdo, kao što će i Zvonečani i nadalje zvati svoje selo Zvoneće mjesto Campano.

Ne ćemo citirati Razvod istrijanški od 1457 iz kojega se vidi da su sva sela, sva brda i sve vode u Istri imale jedino slavenska imena, a da su samo gradovi imali, uz slavenska, i talijanska imena, jer taj je dokument, možda, poznat i Sušmeleni i Bačiću. Spomenut ćemo samo rečen-

Specijalni tribunal radi punom parom

Stotine godina tamnice!

U zadnje vrijeme je Specijalni tribunal objavljivao samo broj osudjenih u veličinu kazne, ali na uzbunu koja se digla u svijetu na te metode, a ponajviše zaslugom talijanskih antifašista, u emigraciji, počeo je Specijalni tribunal ponovno objavljivati imena kažnjivih. Tako javlja »L' informazione italiana« da su u zadnje vrijeme osudjene nekolike skupine antifašista.

U prvoj skupini su osudjeni: Beniamino Feruglio i Mirolo Angelo na 9 godina, Amedeo Fritz i Leone Peresini na 8 godina. Na kaznu od 3 do 8 godina robije osudjeni su: Alfred Battistella, Alfredo Fagotto, Ottavio de Marchi, Paolo Codogno, Luigi Cimarosti, Renato Battistella, Germano Giacomello, Ciro Fracasso, Alfredo Sarcinelli, Pietro Lavagni, Antonio Sediari, Guglielmo Nocenti, Alfio Codogno, Archimede Martinuzzi, Eugenio Liva i Alessandro Sovran.

Svi oni su iz Videmske provincije.

Osim ovih osudjena je i još jedna grupa iz Videmske provincije. To su: Terzo Flapo, na 8 godina, Giacomo Cecotti na 7 god., Modatti i Dreossi na 5, Ricardo Mian na 4 godine, Pazzoni, Tariano, Tarchetti, Sabadin, Bolzicco, Miani i Beltrami na 3 godine, Coceancig

(Kocjančič), Gomeno, A. Bolzicco, Fattori, Patocco, Serafini na 2 godine roboje.

U zadnjem broju smo donijeli imena posljednje skupine antifašista iz Videmske provincije koji su osudjeni, pa se iz svega ovoga vidi da nisu samo Slaveni Julijske Krajine protivnici fašizma.

ITALIJANSKI INTELEKTUALCI PRED SPECIJALNIM TRIBUNALOM

Italijanski sudiči za zaštitu države v Rimu bo sodilo — tako poroča Corriere della Sera — 6. novembra tri Italijane: Siona Segre, Leonu Ginburgu in Mariju Leviju, ki so pripadali prepovedanemu antifašističnemu društvu »Giustizia e libertà« (Pravica in svoboda). Dne 11. marca t. l. se je iz Švice pri Luganu pripeljal avto, ki ga je šofiral Segre, z njim se je vozil Levi. Ko so avtomobil na meji temeljito preiskali, so državni organi našli v njem polno protifašističnih letakov, tiskanih v Parizu. Ko je Levi to videl, je bliskovito planil proti jezeru in plavaju prišel v Švico. Segreja pa so zaprlji. Preiskava je potem dognala, da je v Turinu skupina protifašističnih izobražencev, katere vodi dr. Leone Giusburg. Sigre in Giusburg bosta sedaj sojeni, Levi pa je na varnem.

HAPŠENJA U TRSTU

U tršćanskem zatvoru čeka 200 političkih uhapšenika da budu predvedeni pred Specijalni tribunal

U zadnje vrijeme su u Trstu izvršena hapšenja u masama. Medju uhapšenicima ima i velik broj onih koji su 1932 bili amnestirani. Medju uhapšenicima se nalaze i radnici Vivoda i Giacomini iz Trsta, Steffe i Minca iz Kopra, Piso-

ni i Vidali iz Pirana i mnogi drugi.

Po zadnjim vijestima u tršćanskem zatvoru ima oko 200 političkih uhapšenika koji čekaju da budu sproveni pred Specijalni tribunal.

(L' informazione italiana)

JEDAN APEL DA SE SPASU ONI, KOJI UMIRU U TALIJANSKIM TAMNICAMA

Medjunarodna anketa u talijanskim tamnicama

Francuska štampa donosi ovaj apel:

Antifašisti, koji su izašli iz talijanskih tamnic prijavili su nam, sa impresirajućim pojedinostima, bijedan život kojega su provodili, i da ima još na stotine političkih kažnjivih u tamnicama.

Ta prijavljivanja koja su puna tuge, a često i užasa, su u suprotnosti sa tvrdjenjima službene vladine štampe. Zato su nekoji francuski intelektualci, na inicijativu talijanskog Patronata za žrtve fašizma, objavili jedan apel u kojem se traži da se u Italiju posalje jednu istražnu delegaciju.

Mi se pridružujemo tom apelu. Treba da se zna istina o onome što se događa u Mussolinijevim tamnicama.

Treba da svi ljudi dobre vjere uspiju da

se pošalje jednu delegaciju, koju će oni imenovati, kako bi ta delegacija mogla posjetiti utamničene u njihovim tam-

nicama i deportirane na njihovim otocima.

Konstatacije koje će učiniti naši delegati uputit će svjetsko javno mnenje i dozvolit će da se postupa protiv vlasti talijanskog fašizma. Jedna takova kontrola će sigurno otkloniti zloupotrebe, tako kontrola biti uzrok da se popravi stanje utamničenih, da se oslobođe Gramsci teško bolestan, a i drugi politički uhapšenici u Italiji. To će biti važan korak učinjen na putu da se ukinе Specijalni tribunal, simbol fašističke diktature, koja počiva na teroru i koja je majka rata.

R. Roland. — H. Barbusse. — P. Langevin. — M. Prendant. — F. Jourdain. — P. Signac. — A. Hamon. — Mme Lahy Hollebeque. — M. Delépine. — J. Painlevé.

U TALIJANSKIM TAMNICAMA UMIRU POLITIČKI KAŽNJENICI

Maltretiranje političkih kažnjivih

»L' informazione italiana« javlja da je u tamnici u Soriano umro komunist Virgilio Scappini uslijed maltretiranja i kasnijeg pomanjkanja liječenja. Ostavlja ženu i dvoje djece.

U svim talijanskim tamnicama je ističen za političke kažnjivike i svuda su baš politički kažnjivici najviše maltretirani i njima se skoro uvijek uskrćuje liječenje u bolesti.

UMORSTVO ANTIFAŠISTA U MLETĀČKIM TAMNICAMA

Slučaj, kao sa pok. Jurševićem

Način kojim su u tamnici mučke ubili lanjske godine Ivana Jurševića iz Vodica, ponavlja se često. Tako »Informazione italiana« javlja za jedan sličan slučaj u Veneciji.

Pred nekoliko vremena je u Veneciji bilo uhapšeno nekoliko radnika, a među njima i Domenico Pizzaglia. Iza malo dana su ostali pušteni, a zadržan je jedino Pizzaglia, koji je protestirao, jer da je i on nevin.

Tamničar Brusanera je na to ušao u njegovu ćeliju sa nekoliko drugova, i

prije nego se uhapšeni mogao dosjetiti prebacili su mu preko glave ponjavu i počeli ga tući. Tamničar Brusanera ga je toliko izudarao stočicom da je uhapšenik malo iza toga umro.

Uprava tamnice je izjavila da je umro od kapi. Mrtvaca su pokapali kroz noć i obitelji je bilo zabranjeno da ga vidi. Kada je obitelj izrazila sumnju bilo joj je zaprijeteno da će sve uhapsiti, a tako isto je kvestura pozvala i nekoje prijatelje pokojnikove i zaprijetila im da šute.

TEŠKO STANJE ZADRUGARSTVA U ISTRI

Pula, oktobra 1934. — Dne 20. oktobra donio je puljski »Corriere Istriano« članak o istarskom zadrugarstvu. Razumije se, o talijanskom zadrugarstvu, jer je slavensko uništeno. U tom je članaku riječ o teškom

stanju seoskih zadruga u Istri, koje ne mogu da napreduju uslijed propadanja istarskog seljačkog staleža a i zato, jer su novi zadrugarski zakoni takvi, da onemogućuju razvoj zadruga po istarskim selima.

članiku iz jednog članka uglednog Južnotiroličnog emigranta Ernst Mumeltera, koji kaže za Julijanški Tirol:

»Ako uprkos tome nisu Talijani postigli željeni uspjeh, to nisu pravilno ocenili jedan faktor: snagu obrane koja drijeva u Domovini i narodnoj povezanosti. Ona je do sada sačuvala Nijemstvo...«

To isto kažemo i mi Eduardu Sušmelu za Julijansku Krajinu.

t. p.

Famozni Edoardo Sušmel, »vicepresidente Riječke provincije, fašista od 1921 i »San que puro«, napisao je na 100 stranica velikog formata jedan predlog. Tu predlaže no-

ve nazive za naša mesta, jer će se tako manifestirati »talijanstvo i romanstvo te provincije«. Nije se javljao već tri godine i taj svoj predlog je sigurno dobro proštuđao. To se vidi i iz toga što je Brezovo brdo prozvan »Monte delle betulle«.

Pitamo se kako bi Sušmeli uspjeli da sve naše zaselke prekrsti i kako će, na primjer, prekrstiti Sčace i Slatini na peske u Dragi, ili na pr. Opače s gora ceste ili Doljni Turk i Gornji Turk. A kako će nazvati Grabrovu kod Lucetići i Pul Jedričića.

Ala su, Edoardo, pa ćeš dobit dekoraciju. A ako svoje prezime prekrstiš u Ma- gnafo bit ćemo ti zahvalni

JULIJSKA KRAJINA

in mednarodna pogajanja

»BERLINER TAGEBLATT« NE VERUJE V ZBLIZANJE MED FRANCIO IN ITALIJO

Po marsejski žalogri je napisal »Berliner Tageblatt« daljši uvodnik v katerem trdi, da so pogajanja med Francijo in Italijo nekoliko zastala in to v prvi vrsti na točki sporazuma med Italijo in Malo zvezo, ki je predpogoj za trajno spravo med Italijani in Francozi, Italija da je voljna olajšati zbljenje z Malo zvezo, samo francoski pogoji da so silno težki za njo. Francija namreč stavlja pogoje v Podonavju in na Balkanu; med temi so: brezpogojni pristanki Italije na pravico Jugoslavije do enakopravnega solastništva Jadranu, nadalje brezpogojen konec vsegi nadaljnega pisanja proti Jugoslaviji kakor tudi vrnilje osnovnih naravnih pravic narodnim manjšinam v Primorju.

Francoski poslanik v Rimu de Chambrun da je te pogoje Rimu sporočil in da se pogajanja vršijo sedaj okrog teh točk. Sporazum med Italijo in Francijo v avstrijskem vprašanju je po mnenju »Berliner Tageblatt« mnogo lažji, oziroma bi bil mnogo lažji, če ne bi bilo tako globokih odnošajev med Italijo in Madjari. Francija očita Italiji, da podpira madjarski revolucionizem. Berlinski list pa je mnenja, da Italija prav nič ne misli opusiti svoja doznanja politična prijateljstva na ljubo Franciji, kakor tudi Francija noče žrtvovati zbljenju z Italijo svoja doznanja zaveznosti. Nade za uspešen potek pogajanj za zbljenje na črti Pariz-Rim-Belgrad so torej po mnenju »Berliner Tageblatt« zelo skromne.

DUHOVI STRAŠIJO!

TALIJANSKI ANTIFAŠISTI I NAŠA EMIGRACIJA

Naš je list u mnogo prilika pokazao interes za pojavu talijanskog antifašizma, a naročilo se je interesovao za stav antifašizma prama pitanju Julijanske Krajine, prama pitanju nacionalnog karaktera te zemlje i prama pitanju manjinske zaštite. Donesili smo zanimiva mesta iz programa raznih antifašističkih formacija, citirali smo izjave antifašističkih pravaka o pitanju Jugoslavenska u talijanskim granicama, a tražili smo i specijalne izjave za naš list. Htjeli smo da upoznemo što objektivniju istinu o njihovom stazu prema nama i činili smo to bez ikakvih predrašuda. U tom svom nastojanju naišli smo i na stajališta, gledanja i izjave, koje se često nisu mnogo razlikovale od fašističkih. Htjeli smo da antifašiste upoznamo i s te strane. Sad smo nedavno naišli u jednom antifašističkom listu na jedan članak osobito značajan. List, koji je taj članak donio je »Giustizia e Libertà«, organ istoimene antifašističke organizacije, koja propagira borbu protiv fašizma i zalaže se za slobodu u Italiji. To je jedna od grupacija iz ranije »Antifašističke koncentracije«, koja se je nedavno raspala. Oki »Giustizia e Libertà« okupljaju se antifašisti u znaku jednog novog programa, u kojem ima nešto od republikanskoga i nešto od socijalizma, a ponešto i od fašizma, tako na primjer tendencija korporativizma. »Giustizia e Libertà« nastupa tako kao da je najpozvanija da predstavlja antifašističku Italiju. Zbog takvog njezinog stava došlo je i do raspada »Koncentracije«. U svom listu ti su antifašisti uzeli u pretres našu emigraciju povodom mariborskog Kongresa. »G. e L.« donosi uvođenil, koji nećemo komentirati iz mnogih razloga. Naši će čitatelji sami da stvaraju svoj sud o argumentima iz toga članka, a mi ćemo ga u glavnim potezima citirati. Neka su kaptalna protuslovija (naročito na temu imperijalizma i nacionalizma) međutim tako očita, da izazivaju naročito mišljenje o dobrohotnosti antifašista oko »Giustizia e Libertà«.

*

Broj od 5. X. antifašističke »Glücksblatt« posvećuje uvodnik našem kongresu pod naslovom »Irredentismo slavo«. Crtira »Istru« i napominje da su dr. Čoka smatrali do sada pravim demokratom i antifašistom. Predbacuje mu što je rekao da će se Slaveni u Julijskoj Krajini boriti sve do te dok ne budu gospodari u svojoj kući.

Nadalje kaže:

— Dr. Čok i slovenski emigranti, treba izabrat: Ili sa nacionalistima ili sa antifašistima, koji vjeruju u slobodu. — Žao nam je da moramo staviti pred takovu dilemu ljudi, koji su od fašizma toliko pretrpjeli i koji Italiju znaju samo po fašizmu: ali iskrenost iznad svega.

Slavenski emigranti ne mogu nam predbacivati da smo zaboravili problem narodnih manjina. Baš u zadnje vrijeme mi smo objavili jednu brošuru u kojoj optužujemo fašiste, a donekle i one ispred njih, radi postupka sa manjinama. »Glücksblatt« (organizacija Op. ur.) ponavlja pravo slavenske manjine na potpunu kulturnu i administrativnu autonomiju, a tamo gdje treba dozvoljava i neke manje (rubne-marginalne) ispravke granica. Ta prava su posvećena izjavama vladajućih kruševa u vrijeme aneksije, a i jednim govorom sa prijestolja.

Ali, u isto vrijeme, dužnost nam je da utvrdimo:

1) da G. e L. ne može voditi borbu u zajednici sa jednim iridentističkim društvom;

2) da ne može dozvoliti jednu slavensku ekskluzivnost u Julijskoj Krajini, a posebno u Trstu.

Julijsko Kraljevstvo je od pamtljivek talijansko-slavenska. Oba naroda se nalaze tako pomješana (Talijani većinom u gradovima — Slovenci i Hrvati po selima) da niti jedan plebiscit koji bi možda dao Slavenima neznatnu većinu, ne bi riješio problem. Što se tiče Trsta on je u većini talijanski, i takovim ostaje, bez obzira na fašističku kolonizaciju.

Neka znadu slavenski emigranti, koji se tako junački bore da se riješenje problema ne može tražiti u rušenju današnjeg sistema, to jest zamjenom jugoslovenske vladavine sa fašističkom. Riješenje problema se sastoji u jednom načinu: dati Slavenima Julijsko Kraljevstvo sva njihova prava i osigurati Julijskoj Krajini autonomiju, bez koje je nemoguće njezino ekonomsko podizanje.

Mi potpuno razumijemo bol slavenskih emigranata iz Julijsko Krajine, koji su tako pogodjeni, ne samo u svojoj slobodi već i u svojim kulturnim tradicijama, jeziku, narodnosti. Imamo na umu i njihovu ozajedenost provo-cirano fašističkom politikom, koja je kulminirala u zadnjoj fašističkoj mobilizaciji na istočnoj granici. Znamo, kao Talijani, da oni ne smiju, u svojoj mržnji na fašizam, iznevjeriti one principne, na kojima imaju jedino pravo da se ukloni nanešena im nepravda.

ŽUPNIK JANKO PIŠOT PONOVNO KLICAN PRED KONFINACIJSKO KOMISIJO

Ajdovski župnik Dobolo se uči slovenšćine

Ajdovščina, 1. novembra 1934. (Agis) Zadnje dni oktobra je bil Janko Pišot, župnik na Planini pri Vipavi, ki je pred dvema mesecema dobil policijsko nadzorstvo za dve leti, ponovno klican pred konfinacijsko komisijo in Gorici. Podrobnosti o tem zadnjem zasliševanju župnika Pišota nam še niso znane.

Ajdovščina, oktobra 1934. (Agis) Našim čitateljem je že dobro znan nasled-

nik našega dolgoletnega župnega upravitelja Fona, ki se je moral, na zahtevo fašističnih oblasti, umakniti iz Ajdovščine. Sicer župnik Dobolo vedno zatruje, da zna slovenski, vendar pa zadnje čase doznavamo, da ga ajdovski maresciallo Oriolo poučuje slovenšćine. V ta namen stalno zahaja u neko gostilno, kjer popivata pozno v noč.

VATIKANSKA AGENCIJA NAGLAŠAVA ITALIJANIZATORSKU MISIJI GORIČKOG NADBISKUPA MARGOTTIJA

Trst, oktobra 1934. — Mnogi talijanski listovi od 24. oktobra donijeli su jedan interesantan komunike agencije »Corrispondenza«, koja je poznata kao vatikanska agencija. Trščanski »Il Piccolo« od 24. X. donosi takoder taj komunike pod naslovom »Religiozna situacija u goričkoj nadbiskupiji.« »Piccolo« kaže:

»Agencija Corrispondenza« objavljuje ovu notu iz službenog(!) vatikanskog izvora:

Da bi se dalo približno sliku doista grandioznog rada crkvene reorganizacije, kojemu je prionuo s udjeljenja vrijednom apostolskom goriljivošću i s duhom superiore pravde i osjećajem visokog talijanstva (!), novi gorički Nadbiskup mons. Margotti, čim je ustoličen na tom visokom položaju, dovoljno je nekoliko rječićih brojeva iz službenih statistika nadbiskupije. U devinskom dekanatu živi 2180 vjernika talijanskog jezika, pored toga ima tamo i 200 vojnika, a svi ti vjernici nemaju svećenika, koji bi govorili talijanski. U dekanatu Komena ima 2100 talijanskih vjernika i 100 vojnika u istim prilikama. Sv. Petar (u Goričkoj) 2000 talijanskih vjernika i 600 vojnika bez svećenika, koji govorili talijanski. Kanal 1500 vjernika i 500 vojnika, Idrinja 1200 gradjana i 350 vojnika, Tolmin 1200 vjernika i 900 vojnika, Vipava 900 i 800, Solkan 800 i 500, Kobarid 800 i 600, Črniče

400 i 250, Cerkno 1200 i 150, Bovec 150 i 100. — U Idriji dolazi od vremena na vrijeme da propovijeda na talijanskom koji svećenik. Po neki kateheti ide u Tolmin, Kobarid i Vipavu, ali ostaju i dalje bez dušobrižništva na talijanskom jeziku: Devin, Komen, Sv. Petar, Kanal, Biljana, Solkan, Črniče, Cerkno i Bovec.«

*

Tako glasi komunike agencije »Corrispondenza« iz službenih vatikanskih izvora. Onih dana, kad je Margotti bio imenovan za goričkog nadbiskupa, ti su isti podaci izšli u trščanskom »Piccolu« s namjerom, da se ukaže, kako će Margotti morati mnogo da učini, kako bi italijanizirao Goričku nadbiskupiju. Sad međutim vidimo, da i Vatikan uzimlje te podatke i nastupa na isti način kao i »Piccolo«. Vatikan prihvata kampanju »Piccola« i odobrava je. To je vrlo značajno i za Vatikan i za Margottiju. To je tim značajnije, ako se uzme u obzir, da su ti podaci sasvim iskrivljeni i tendenciozni. Kako su ti podaci lažni dozakao je u odgovoru na raniji članak »Piccola«: Ijubljanski katolički dnevnik »Slovenec«. Mi smo taj odgovor »Slovenca« u »Istri« bili preštampli. Ovim povodom upozoravamo na taj odgovor, jer u svjetlu argumenata iznesenih u njemu biva i sadašnji stav Vatikana jasniji, a i lik Margottija i njegova misija jasnija je.

NADBISKUP MARGOTTI ODUSËVLJAVA FAŠISTKINJE

Gorica, oktobra 1934. — Novi gorički nadbiskup posjetio je 24. oktobra u »Casal del Fascio« (bijeli slovenski Trgoviški Dom...) Provincijsku delegaciju Ženskih Fašista. Bio je primljen od delegatkinje seniorine Breganti (prije Bregant) i ostalih članica direktorija. On se dugo s njima zadržao u sudačnom razgovoru — kako javlja »Il Popolo di Trieste«. Bio mu je podnešen opširan izvještaj o radu organizaci-

je u narodu. Razumije se i rad na polju assimilacije slavenskih sela... Nadbiskup Margotti je izradio svoje veliko zadovoljstvo za divan rad (magnifica opera) ženskog fašizma u Goričkoj.

Ovaj posjet svakako je vrlo značajan. Izgleda, da je Margotti, po svojem dosadanju držanju, iza milanskog kardinala Schustera najfašističkiji nadbiskup Italije.

GORIČKI NADBISKUP I FAŠISTIČKI POSLANIK CACCESSE PUTUJU ZAJEDNO U RIM

Trst, oktobra 1934. — Oko 20.0. m. putovali su zajedno u Rim novi gorički nadbiskup Margotti i gorički poslanik u parlamentu on. Caccese. O tome su donijeli bilješke i fašistički listovi. Oni su se iz Rima zajedno vratili. I o tome su listovi

donijeli bilješke. — Vjerojatno su posjetili Mussolinija i Papu zbog stava, koji će novi nadbiskup zauzeti protiv Slavena u nadbiskupiji. Išac je dolje da referira svoje prve impresije i da dobije instrukcije za daljnju akciju.

MARGOTTI ŽELI DA UVEDE U GORIČKOM SJEMENIŠTU „NOVI ŽIVOT I NOVI DUH“

Gorica, oktobra 1934. — Još nam je živa u sjećanju ostra kampanja, koju je do nedavna vodila fašistička štampa protiv Goričkog sjemeništa. To je sjemenište bilo optuživanje zbog slavenskog duha i zbog toga su bili nekoji ugledni profesori-svećenici osudjeni na konfinciju. Ta kampanja u štampi bila je inspirisana od nadbiskupskog administratora Sirotti. S interesom se očekivalo kakav će stav pramja sjemeništu zauzeti novi nadbiskup Margotti. U svom nastupnom govoru u katedrali on je učinio neke napomene, koje su se mogile tumačiti tako, kao da Margotti želi da izvede ono, što je Sirotti započeo.

Dne 13. oktobra otvorena je u goričkom sjemeništu nova školska godina. Otvorenju je prisustvovao i Margotti i on je održao govor, u kojem je govorio o tome, da sjemeništarci moraju biti dobri Talijani. Među 160 sjemeništaraca ima međutim većinu njih, koji moraju da zataje svoje pori-

je, da bi mogli biti Talijani kako to Margotti želi...

Margotti je održao u istom duhu govor i nastavnicima sjemeništa. I od njih traži, da budu u nacionalnom pogledu ispravni i da se drže njegovih naputa...

Rektor se je zahvalio nadbiskupu i rekao je, da je uvjeren, da će novi nadbiskup zadojiti goričko sjemenište »novim životom i novim duhom«.

NADBISKUPOV DAR FAŠISTIČKOJ PРИПОМОЋНОЈ АКЦИЈИ

Ured za štampu goričke fašističke federacije javlja:

»Mons. Carlo Margotti poslao je predsjednik mjesnog pokrajinskog komiteta pripramoće akcije osobni dar od 1000 lira za siromake i besploslene gradijane na usponu preuzimanja nadbiskupske stolice.«

SLOVENSNA BLAGOSLOVITEV VOJAŠNICE V ŠTURIJAH

Ajdovščina, 20. oktobra 1934. (Agis) Z veliko vremeno se tu pripravljaju otvoritev u blagoslovitev nove vojašnice, ki stoji za šturskim pokopaljščem. Slovensnost je določena na fašistični praznik 28. t. m., ko obhajajo dvanaesto obletnico poходa na Rim. Priprave se vršijo u velikem obsegu in z vso pomponostjo. Temelje za to vojašnico so začeli kopati že lansko jesen, z zidanjem pa so pričeli letošnjo po-

mlad. Delo je napredovalo zelo hitro. Postavljenih je že devet stavb, med katerimi je glavno poslopje zelo veliko, ostala pa so manjša. Vojašnica ima visoko obzidje s štirimi opazovalnimi stolpi. Ker se stoji v neposredni bližini glavne ceste, je zvezzana po novi cesti s cesto, ki pelje iz Ajdovščine v Vipavo. Izven obzidja sta še dve veliki poslopji, namenjeni za oficirje, ki pa še nista dograjeni.

Nastavljujući put koji su pošli oni če biti materijalno jači, ali moralno mnogo slabiji.

A sutra? Sutra, kada se talijanski narod oslobodi, slavenski emigranti bi se mogli pokljati što su onemogučili savez sa talijanskim revolucionarima. Ipak bi našli pravdu. Ali ne bratstvo. A i pravda bi mogla, radi njihove nepravde, da dodje kasnije i da postane teža.

Neka se posmjeju skeptici na naš dezinteresovan savjet, vjernici grube sile i ozlojedjeni nacionalist.

Mi smo vjerni principima i kažemo Slavenima: Vaša borba je i naša borba, ako je naša ujedno i vaša. Boriti se uvek protiv zajedničkom neprijatelju, ali nikada u igru nacionalizma.

To je u izvadcu — uvodnik »Glücksblatt« od 5. oktobra.

TKO JE KRIV?

Ugledni ženevski list »Journal des Nations«, donosi članak u kome u glavnem stoji ovo:

Dokumentacija o Marseljskom atentatu daleko je od toga da bude završena. — »Journal des Nations« smatra svojom dužnošću da objavljuje svu dokumentaciju pa ma iz kog izvora bila. Ove dvije verzije koje danas objavljujemo interesante su stoga što prenosimo iz njemačkih revija, koje nisu pod nadzorom g. Göbbelsa, već izlaze u samom srcu Centralne Europe, koja je puna tajni za svakoga ko nije godinama živio u njoj.

Listi tada prenosi iz revije »Europäische Hoffe« članak Paula Kerta, koji tvrdi da je opasna zavjera protiv Jugoslavije počela u stvari prije tri godine u Beču, iznosi veze hrvatskih emigranta sa Sarkotićem i legitimističkim krugovima oko »Reichspost«, zatim da su Pavelić i Perčec morali prekinuti svoju podzemnu akciju na energičnu intervenciju jugoslovenske vlade, pošto se utvrdilo da sve paklene masine dolaze iz Austrije. Gömbösova vlada bacila je Mađarsku energično u akciju protiv Jugoslavije. Perčec u Pavelić dobil je mađarske pasosne, na osnovu u Budimpešti proklamovanog principa da je svaki stanovnik »okupiranih zemalja« mađarski građanin, te ako želi može dobiti ispravan mađarski pasos. Dok je u Beču bio »intelektualni centar organizacije u Mađarskoj« je vršena vojnička obuka zavjerenika. Obične zlikovce i čestite političke emigrante, koji bi došli iz Hrvatske, primala je u Budimpešti jedna centrala aktivnih oficira, koji se znali srpsko-hrvatski — oni koji su, zajedno sa Gömbösem služili po garnizonama u Hrvatskoj — snabdjevali ih ispravnim pasosima i slala u logor Janka Pusta. Fašistička Italija igra u vojnom obučavanju terorista »en masse« — još važniju ulogu nego Janka Pusta. U godini 1933 Italija je počela da vjerno pomaže akciju protiv Jugoslavije, Borgotaro, Vischetto, Bovenia i Bardi bili su logori za vojnu obuku Ustaša. Otada je Italija bio »intelektualni centar organizacije u Mađarskoj« je vršena vojnička obuka zavjerenika. Italija je najvećim delom i finansirala pokret. U Beču s nastao intelektualni centar, Italija je formirala i snabdjevala odrede, a iz Mađarske su dolazile bombe i izvrsoci atentata. Poslije procesa u Jugoslaviji i u Kapošvaru mnoge se stvari došle na vidjelo; austrijska vlada zabrinula za svoju sopstvenu »nezavisnost« nije više mogla otvoreno da pomaže jugoslovenske teroriste.

T

Narodna žalost u Medulinu

U zadnje vrijeme smo na ovom mjestu par puta pisali o medulinskom učitelju De Ciccu. Htjeli smo da zadnjim »uštipkom« zaključimo s njime, ali vidimo u »Corriere istriano« jedan dopis iz Medulina(?) u kojem se javlja odlazak cav. Filipa De Cicca na svoju novu dužnost u Pulu. Crtiramo par pasusa iz loga dopisa:

»Cijesokupno stanovništvo je htjelo spontano da se sakupi i da tako izrazi zahvalnost svojem ljubljenom učitelju i da pokaže svoju žalost radi njegovog odlaska, ne samo zato što je on bio odličan fašistički učitelj, već i zato što je zadužio Medulin i kao općinski »delegat« i kao povjerenik stranaka. Važno je da se istakne još i to kako mnogi nisu mogli da suspremnu suze... Sigurno je da nijedan predratni učitelj nije bio toliko omiljen u selu kao De Cicco, on koji je udario na svaku svoje djelo petat pravde i shvatnja, i nikada nije skrenuo sa duševne plenitosti i učitivosti, koje su istaknute njegove moralne osobine...«

Da li je, pitamo se, to plakao onaj Medulin, za kojega je taj De Cicco pisao pred par mjeseci da sav diše duhom Laginje i don Luke Kirea, i da mrzi sve što je talijansko? Da li je De Cicco omiljen i da liga posjeduje sve te moralne osobine, koje mu pripisuje njegov surjak iz redakcije »Corriera«, to znaju najbolje Medulinci, koji su mnogo gorku pretrpili od tog »kavaljera« iz Kalabrije.

FAŠISTIČKI LIST USTAJE PROTIV TOGA, DA SE U PULI UPOSLUJU SLAVENSKI SELJACI IZ OKOLICE

Pula, oktobra 1934. — U Puli je strahovita bijeda. Posla nema gotovo ništa. Tu i tamo pojavi se neki mali javni rad i onda navale stotine i stotine besposlenih s nadom, da će dobiti posla. U novije vrijeme dolazi gotovo do krvavih sukoba među besposlenima. Zašto? Zato, jer u poslovima, koji se izvode u gradu gradjani ne dozvoljavaju uposlenje seljaka iz okoline. To nije nikakav nacionalni sukob, nego to sve proizlazi iz velike bijede. Morao je intervenirati čak i puljski pokrajinski prefekt Cimoroni, koji je izdao zabranu besposlenima iz puljske okoline, da dolaze tražiti posla u grad. O tome piše i puljski »Corriere Istriano«, koji naglašava, da su seljaci iz okolnih sela dobrostojeći »benevolentni«, pa nemaju toliko potrebe uposlenja... Oni bar imaju »neku stvarčicu pod suncem«...

To je sve vrlo karakteristično. Kad su za »Corriere Istriano« iscrpljeni slavenski seljaci iz puljske okoline »dobrostojeći«, kako moraju tek da izgledaju bijedno i očajno puljski gradjani!

ZLATO KRITJE LIRE JE ZNATNO PADLO

V zadnjem času je zlato kritje lire padlo od 50 posto na 42 posto. Ker je minimalno zakonsko kritje lire predpisano u višini 40 posto, morala bo italijanska vlada kot pravi dunajski tedenik »Die Börse«, dosedanj minimum 40 posto opustiti ali pa znižati. Isti list poroča tudi, da so zadnje mesece tečaj lire podpirali v Parizu. Kljub temu pa je zlata in devizna podlaga italijanske valute v zadnjih devetih mesecih letosnjega leta nazadovala že za 1.25 milijarde lira, kar znači, da se je zmanjšala za eno šestino. To padanje povzroča velike težkoće in skrbi merodajnim krugovim.

(Agis.)

UGLEDNI FRANCUSKI PRAVNIK KAŽE DA ITALIJA NE ĆE IZRUCITI PAVELIĆA I KVATERNIKA

Poznati francuski advokat Morro Giafferi rekao je novinarima: »Zločin u Marcelliu je obični zločin. No ipak sam uvjeren, da talijanske vlasti ne će nikada dozviliti izručenje Pavelića i Kvaternika. Upamtite, da osim postojećih zakona postoje uviči i naročiti t. zv. državni razlozi. Taj državni rezon bit će odlučan u slučaju Pavelića i Kvaternika, i on će ih spasti pravne kazne, jer izgleda da su zaista krivi.«

OGROMNA ŠKOĐA PO POPLAVI V TOLMINU IN OKOLICI

Gorica, oktobra 1934. (Agis.) — Kot poročajo iz Tolmina je bila tamkaj 9. t. m. velika povodenje, ki je povzročila ogromno škodo. Voda je udrila v nekatere hiše, poplavila polje in skoro ves Tolmin, zlasti niže ležeče kraje. Tominka je porušila in skoro popolnoma razdelala električno centralo. Tolmin je že ves čas brez razstavljanje in tudi bližnja okolica. Vsled škode, ki jo je povzročila poplava, je bil za več dni ukinjen ves promet med Tominom in Sv. Lucijo.

SITNE VESTI

Opatijo je letos obiskalo dvakrat več Italijanov nego lani. L. 1932. je prišlo 4.755, 1934 5425 a letos 9.393 Italijanov. Tudi Ogrov je prišlo nekaj več. L. 1932 5.514 letos pa že 7.576. Italija hoče na vsak način držati Opatijo po konci.

Anton Cigale, star 62 iz Planine, je bil pred goriškim sodiščem obsojen zaradi tihotapstva, kave, cikorije, moke, tobaka, bega čez mejo itd. skupno na 3192 lira in ma poravnavao vseh stroškov.

STRAŠNE GOSPODARSKE PRILIKE NA GORIŠKEM

Skoro vsa trgatev za plačilo davkov!

Gorica, 21. oktobra 1934. (Agis). — Letošnja trgatev ni bila dobra, a tudi ne med slabimi. Toda kaj nam pomaga vse to, ko pa nismo z vsem pridelkom poplačali niti svojega truda, ki smo ga vanjo vložili. Davščine na vino so ogromne. Da sem poravnal vse dajatve za nekaj nad 20 hl vina, sem ga moral prodati 14 hl. In rečem se lako, da sem imel srečo, da sem ga sploh prodal. Mnogo jih je, zelo mnogo, ki tega ne bodo mogli. Znesek vseh davščin je znašal 2.000 lir. Razvidi se iz tega lako, poleg vsega, kako poceni je šlo vino.«

Tako nam piše neki vinogradnik iz Brd. In še pristavlja, da se bo drugo leto sploh

premisli, če bo še v taki meri obdeloval vinograd, ampak le, kar bo za potrebo. Počasi na ta način propada vinograd za vinogradom in kmalu ne bo ostala niti slika več na našem nekdanjem lepem in cvetečem gospodarstvu, posebno še če pomislimo, koliko se ni po svetovni vojni več obnovilo in koliko je v svetovni vojni propalo. S težavo se naš kmet trga od svojega lastnika in skuša obdržati le vsaj toliko kolikor bo za njegovo potrebo. Vse Mussolinijeve bitke tudi grozne postajajo pri nas le fraza in krinka za pobiranje raznih prispevkov. Da tudi drugod po Italiji te bitke ne uspevajo, vemo iz stalnih poročil.

Fašistične pijavke plešejo na naš račun

Naše ljudi izmogzavajo čim dalje bolj

Št. Peter na Krasu, oktobra 1934. (Agis). — Leto za letom je boli žalostno, vedno večja beda se pase po naših vaseh. Davčna bremena rastejo, razni prispevki za »balillo«, fašjo, »dopolavoro« so za nametke. Fašistične organizacije ne pozna pomanjkanja. Kadar se blagajne spraznijo, razglasijo z lepkimi in priredijo veselice. Tako prisiljeno in izsiljeno veselico — če se lahko tako imenuje — so pred nedavnim priredili tudi v Košani. Prispevke so nabrali po vseh vaseh, ki spadajo v občino in

tudi po sosednih. Ljudje nimajo denarja, a fašistične pijavke niso šle s praga, dokler niso dobile poštenega darila. Tako slišimo, da so naši kmetje dali iz strahu pred posledicami poslednje, kar so imeli v shrambah, nekdo celo grijat, drugi eno ali dve salami, tretji klobase, da celo prašiča je dal neki kmet, ker ni imel drugega primerenega pri hiši. — Pa bo prišla zima in načlovek bo prezebal in stradal med tem ko se fašistične pijavke zabavajo in plešejo na račun naših ljudi.

STRAHOVITO STANJE U ZADRU

Zadar, 26. oktobra. — Zadar je, što je sasvim prirodno s obzirom na geografski položaj, uviček u privrednom pogledu zavisio od svog zaledja. Zadarsko tržište snabdjevali su seljaci iz okoline Zadra pod Jugoslavijom. Sve namirnice, izuzimajući kolonijalne robe i manufakturu, uvozile su se isključivo iz Jugoslavije. Zbog uvoza cijene životnim namirnicama bile su vrlo visoke; kila mesa stajalo je na primjer 7—10 lira (30—40 dinara).

Kada je poslije marseljskog atentata jugoslavenska granica zatvorena, Zadar je ostao potpuno izolovan. Ni lički ni bukovački seljak više se nije vido na zadarskoj pijaci sa tovarima život-

nih namirnica. Prestao je uvoz povrća, voća, brašna i drugih namirnica, pa je čak opustjela i ribarska pijaca. Počela se osjećati oskudica u životnim namirnicama i cijene su naglo skakale. Gore nego u doba rata — kako tvrdi neki očevidec. Meso je od sedam lira odmah skočilo na 15, a zatem na 25 i 30 što u jugoslavenskom novcu iznosi preko 100 dinara. U istom razmjeru poskupilo je povrće, voće, riba i t. d. Ako se u toku ovih dana ne uvezu namirnice, oskudica će se osjetiti u još većoj mjeri i cijene će još više skočiti.

Interesantno je, da se u Zadru više ne čuju, kao prije pogrdni povici protiv Jugoslavije.

KOJIM SE JEZIKOM GOVORI U ISTRI?

Opažanja jednog talijanskog učitelja na putu po Istri

Pula, oktobra 1934. — Tjedna revija »I diritti della scuola«, poznati fašistički list, koji se bavi pitanjem škole, donosi članak pod naslovom »Scorsi istriani«, u kojem jedan učitelj, koji se potpisuje »Messer Fiducia« opisuje svoje putovanje iz Rijeke preko Mošćenica i Labina u Pulu. U Liburniji on ovako rezonira:

»Pitoreskna ljepota kraja miješa se s refleksijama koje su malo gorke. Jer suviše se njemački (?) i slavenski čuje govoriti ovom kraju. Tješte nas djeca, koja medju sobom govore u »idioma gentile« (talijanski), a na talijanskem se obraćaju i roditeljima, ali odmah prevode na strani jezik. Par generacija i to će nestati. To nas potječe na bolonjeze, koji kad se

obraćaju strancu, počinju najprije svojim bolonješkim dijalektom, a zatim odmah prevedu svečano i važno na talijanski, da te bogu sačuva.«

Taj »Messer Fiducia« nije naročito mudar, ali ipak nije mogao da zataji, da je Istra sve drugo nego talijanska. One njegove refleksije o tome, kako je u dvije generacije nestati slavenskog jezika i suviše su plitke.

Vozeci se iz Rijeke u Pulu on opaža i to, da u autobusu ljudi govore većinom slavenski:

»U autobusu govori se jedan nerazumljiv jezik...«

Samo trebao je reći, koji je to »nerazumljiv« jezik.

Novčane nagrade slavenskoj djeci

koja najbolje govorile talijanski

Pula, oktobra 1934. — Poznato je na kako rafiniran način Italija nastoji, da assimiliira našu djecu. Poznato je i to, da imperialistička organizacija »Dante Alighieri« dijeli več nekoliko godina novčane nagrade onoj školskoj djeci po slavenskim selima, koja pokazuju najbolji napredak u učenju talijanskog jezika. Ta organizacija računa s velikom bijedom po slavenskim selima... Par stotina lira, to je čitav ka-

pital sa seosku upropaštenu familiju i bistra se djeca natječu...«

Puljski »Corriere Istriano« donosi popis djece, koja su nagradjena ove godine po selima južne Istre. Taj fašistički list citira tridesetak imena školske djece, koja će biti nagradjena na dan proslave Pohoda na Rim. To su sve djece slavenskih roditelja. Prezimena većinom slavenska ili pretvorena na slavenske forme na talijansku.

Protesti malteških studenata

»Smrt jezika povlači za sobom i smrt naroda«

Talijanske fašističke novine donašaju jedan protest kojega su uputili studenti sa Malte protiv ukinuća talijanskog jezika. U tom se protestu veli: da se i na Univerzi uklida talijanski jezik i protestiraju naročito u ime onih, koji su počeli bili da uče pravo na talijanskom jeziku. Protestiraju i u ime sudaca i advokata koji da nisu učili pravo u engleskom jeziku več u talijanskom, pa da je apsurdno zahtjevati od njih da se sada služe jedino engleskim jezikom. Taj protest su uputili Univerzi, Ministarstvu kolonija i stampi.

Drugi protest su uputili malteškoj omladini.

»Mi nismo rodjeni robovima, kaže se u tom protestu, a sada se radi o našem

životu i smrti. Naša domovina, koja je sada ponizena i porobljena gleda u nama svoju vjernu djecu budućnosti... Smrt jezika je i smrt naroda — Omladino gore srca. Čas pravde i slobode doći će i nama, ako nastavimo da se borimo još jačom odlučnošću i vjerom u Boga, koji je obećao pobedu ponizeni ma i tlačenima.«

Taj protest donašaju i sve novine u Julijskoj Krajini. Pitamo se šta bi pisale te novine, a naročito one u Julijskoj Krajini, kada bi naša omladina izdala jedan takav protest, jer dosta bi bilo staviti nazmjesto »Malta« Julijskoj Krajini. A kada još promislimo da ti Talijani sa Malte izdaju takove proteste na Malti, a ne u emigraciji, onda bi naš protest morao da bude još oštřiji i imao bi više razloga.

Važne italijanske postojanke sredi slovenskega ozemlja

Nova planinska koča v Moženici

Italijansko planinsko društvo »Società Alpina della Giulie« je v zadnjih letih postavilo več planinskih koč v spomin na protstolice, ki so padli za Italijo v svetovni vojni. Prav sedaj je na Bovškem dograjevala nova planinska koča, ki se bo imenovala na čast Ferrucciu Suppanu (Zupanu),

FAŠISTI S CUCLAMA

Novinejavljaju da organizacija Balilla ima 4 milijuna članova. Ujednojavljaju, da je Mussolini odredio da u toj organizaciji mogu od sada da budu i sva djeca, pa i ona, koja su tek rođena, ako to njihovi roditelji zahtijevaju.

To nije šala, jer je to rekao sam Duce i to donašaju fašističke novine. Alaj će to biti lijepa slika: fašisti sa cuclama pozdravljaju Ducea »a la romana«.

Samo ne znamo kako će s uniformom i ko te male fašiste povijati, kada u uzbudjenju pred Duceom obojadisu liktorske snopice.

Prilikom trinaeste obljetnice Pohoda na Rim u Rimu su Balillisti, maloj školskoj djeci, predane puške. Puške su predavali bivši ratnici. Na svakoj je pušci upisano ime jednog palog u ratu. Slika prikazuje taj čin. U pozadini, na povijesnom mjestu Benito Mussolini prati sa zadovoljstvom cudu ceremoniju.

Lijepi predstavnici razne kulture

Mussolini je bio poslao jednu partiju studenata da reprezentiraju fašističku Italiju u Americi. Prijе toga su bile sva talijanske novine donile višesi o tome, koja glasiti:

»Osme o. m. ukrcat će se u Napulju fašistički sveučilištarci na motorni brod »Saturnus« i oni će obići Sjevernu Ameriku kao reprezentacija Guča. Taj izlet će mnogo doprinijeti da veliki američki centri upoznaju talijansku studentsku omladinu i duh koji vlaže u novoj liktorskoj generaciji.«

Nije toliko važno da spomenemo kako se »liktorska omladina« bila izvržena u Ameriku, jer su to obični služajevi, koji se dogadjaju uviček kada fašistička reprezentacija otidu u inozemstvo. Ali ovog puta su ti »predstavnici liktorske generacije« morali da budu, po jednoj tajnoj naredbi, visoki iznad 170 cm, morali su da imaju tamnu kosu, da budu lijepi

UČITELJSKA ŠKOLA U PULI

Pula, oktobra 1934. — Već smo bili javili o osnivanju učiteljske škole u Puli. Sada je stvar definitivno riješena i počeli su upisi.

Puljsko gradjanstvo je zadovoljno, a naročito puljski fašisti, jer otvaranje te škole pripisuje sebi u prilog. Ali Porečani su se uzbunili. U Poreču postoji učiteljska škola sa muškim i ženskim konviktom, pa se boje da će puljska privuci djeake u Pulu i da će tako Poreč ostati bez učiteljske škole. Te bojazni je izrazio »Corriere istriano« politički sekretar porečkog fašista Manzolini. Njemu odgovara redakcija i mire Porečane. Kaže da su bojazni o ukidanju porečke škole neosnovane, a Pula da će prikupiti jedino djecu iz grada i okolice. Nadalje predbacuje među redcima, Poreču i egoizam i kaže:

»Učiteljska škola je za Pulu kulturna potreba, a naročito socijalna. Pula je grad sa vrlo niskim ekonomskim izvorima i sa velikim brojem siromašne omiladine, kojoj treba osigurati bilo kakav izlaz iz ovog željeznog obruča koji onemoguće život. Tim mladićima treba osigurati izlaz iz toga grada i mogućnost opstanka, a ne da se gušte u oskudici osiromašenog grada. Učiteljska škola nije za Pulu luksus, već životni problem.«

Usput umiruje »Corriere« Porečane radi konviktata. Jer Poreč se boji da će Pula osnovati konvikt i time bi bila sudska škola u Poreču zapećaćena. Kaže da onih 300 djeaka u Poreču će ostati tamo, osim par njih iz Pule, a da je absurdno i misliti da će Pula tražiti još i konvikt. Osim toga, nastavlja »Corriere« kada bi Pula mislila da će je spasiti jedan mali konvikt onda bi zbilja propast bila već na vratima. Ali, tješi se »Corriere«, do toga nismo još došli.

POPISUJU I MJERE SVE ZGRADE U POGRANIČNIM KRAJEVIMA

Vološko, oktobra. U zadnje vrijeme posjećuju naše strane vojni geometri, koji mijere u tančine teren i svaku pojedinu zgradu. Za svaku kuću bilježe visinu, širinu i duljinu. Govori se, da to rade za nove ratne topografske karte. — (s a g.).

DIDIČEV HOTEL V IDRIJI ZAPRT
Idrija, 12. oktobra 1934. — (Agis.) — Z današnjim danem bodo oblasti zaprije znani Didičev hotel v Idriji. Kaj vse tiči za tem ukrepom, vvi prav dobro vemo,

ADAPTACIJA CESTE TRST—RIBNICA.

Vreme, oktobra 1934. (Agis) — Dolgo napovedovano delo na cesti, ki pelje iz Trsta po Krasu v Reško dolinu, se bo pričelo v najkrajšem času. Tozadenevne priprave so že v polnem toku. Ceste ne bodo samo razširili, omilili klance in ovinke, ampak bodo deloma popolnoma na novo trasirali in jo preložili višje. Cesta res ni več odgovarjava današnjemu prometu, za kar so najlepši dokaz lanske nesreče. V nekaterih delih Reške doline je cesta tako nerodno speljana, da sta preteklo zimo dva avtomobila zdrčala pod škarpo. Nesreče so zahtevalo tudi človeške žrtve vendar so vsote, ki so določene za popravilo te ceste previsoke za današnje razmere. Naš kmet ne bo imel od ceste prav nobene koristi, pač pa škodo. Kot drugod, bodo tudi pri tem delu zaposlili le tujce tako, da tudi naš delavec ne bo prišel do zasluga.

DEMOLIRANJE STARIH LADIJ V ITALIJI

Odkar je bil izdan zakon o demoliiranju starih ladij (13. XI. 1931) je bilo do sedaj demontirano in prodano za staro železo 600.000 ton ladjevja. Država je plačala za vsako tono demoliranega ladjevja 25 lir premije. S tem hoče vlada podpirati gradnjo novih ladij. Omenjeni zakon je bil obnovljen in sedaj pričakujejo nove demolicije brodovja. To bo sededa doprineslo k zmanjšanju skupne tonaže, toda obenem k zboljšanju kakočnosti ladjevja.

Agis.

Lloyd Triestino je imel lansko leto 789.198 lir zgube, »Cosulich« pa v istem času 35.000.000 lir zgube.

Agis.

Umrl je Ivan Ražem bazoviški župan

Dne 30. oktobra ob 2 uri zjutraj je umrl v Bazovici Ivan Ražem, bivši bazoviški župan. Legel je v domačo zemljo, ki jo je tako ljubil. Krasile so ga tri zelo redke a lepe čednosti, katerih mu ne bo mogel nihče odreči in katere je dokazal dejansko s svojim življenjem. Bil je namreč plemenita in iskreno dobra duša, do skrajnosti pošten in nesebično uslužen. Skozi 29 let je bil vaški načelnik v Bazovici in je kot tak v bivši Avstriji in pod Italijo znal uspešno braniti koristi vseh vaščanov. Kljub takemu eksponiranemu mestu ni imel prav nikakih sovražnikov. Vse življenje je bil pričlen gospodar in skrben poglavar svoje številne družine. Gorko je ljubil svojo zemljo, od katere se ni mogel ločiti. Bil je vesel, živahan in dovitpen družabnik, do svojega 71 leta starosti, ko ga je letos poleti zagrabil zavratna želodčna bolezen in ga spravila v grob. Naj počiva v miru, plemenita duša! Preostalom naše iskreno sožalje.

Naša kulturna kronika

DECA ISČE KRALJA MATJAŽA

Jedan odličan dječji igrokaz

Drago Lovrenčič, (pseudonim mladog učitelja emigranta) napisao je kratki igrokaz za djecu u dvije slike. Petero djece, koji imaju za pozornicu Julijsku Krajino, traži Kralja Matijaša. Ta mala knjižica napisana je sa puno topoline od čovjeka koji pozna duboku dječju dušu, koji po svome zvanju ima svakodnevno pred očima sve te dječje tipove koje doveda na pozornicu. Ta mala knjižica je jedan odličan prilog ne samo za našu propagandističku, već i za opću dječju literaturu.

U par crta iznijet čemo sadržaj: Četvero djece prepisuje, u školskom zatvoru, bezbroj puta sa ploče: »Jo sono italiano!« i »La nostra patria è l'Italia«. Kažnjeni su zato što im je učitelj našao u torbici slovenske knjige i raspragao ih. Ne znaju što pišu. Ne bi to shvatili ni kada bi znali talijanski, jer lijepo kaže jedno dijete: »Kako možemo da znamo što znači kada moramo sto puta prepisati? — Neće da pišu. Traže u košu ostatke svojih raspragnih knjiga. Ulazi nenadano Lojze, njihov drug. Pokujuje im »Zvonček«, sakriven u njedrima. Citaju o Kralju Matijašu. Odluče da ga traže.

Draga slika: Djeca se sretaju na proplanku iz traženja. Umorni, Niko nije našao Kralja. Pričaju svoje susrete. Dolazi Lojze. Svi pronadaju Kralja Matijaša u svojim srcima. Zaključuju:

»Prišel bo dan, ko ta vojska vstane, ne kot vojnikov izmučenih vrsta, kakor požar, ki izvrtniče se, brzigne in plane v zubljiv krvavih v drveči vihar...«

...takrat
Šli bomo sami v Ljubljano iskat v Zagreb in Belgrad si Kralja iskat našega Kralja — Kralja Matijaša!«

Realizam prve slike i simbolika u drugoj (Gortanova majka) djeluju sugestivno. Ako se spomene još i to da pisac tog igrokaza pozna dobro diletantske pozornice i njihove tehničke mogućnosti, te da je i taj igrokaz postavio tako da se može igrati i u najprimitivnijim školskim pozornicama, tada se vidi da je tom knjižicom postigao potpuno svrhu u koju je napisana.

Doznajemo da je u Zagrebu već preveden taj igrokaz i da će ga naša omiladina doskora davati. I to je još jedan dokaz da je to djelce valjano. (t. p.)

Talijanska akcija za „oslobodenje“ Dalmacije

»La Volonta d'Italia«, od 23. oktobra počinje ponovno da donosi izvještaje o akciji za talijansku Dalmaciju. Tako u jednom naročitom dopisu iz Coma u sjevernoj Italiji veli, da je grupa dalmatinskih »plavih« iz Coma, poslije ljetne pauze ponovno pristupila propagandističkom radu, tako da su predstavnici ove grupe posjetili odbor dalmatinskog komiteta »Nazario Sauro« u Arcelasku.

Prilikom sastanka u Arcelasku bili su prisutni predstavnici fašističke stranke, civilnih vlasti i općine Erba kojoj pripada Arcelasko. Povjerenik odbora u Arcelasku predstavio je sekretaru dalmatinskog komiteta iz Coma sve članove, koji su bili na

okupu izjavljajući, da su »plavi« u Arcelasku prošli nepokojevom vjerom i uvijek spremni da izvrše Mussolinijeva naredjenja. Sekretar komiteta iz Coma pozdravio je predstavnike vlasti koji su lčno prisutni i delegate koje su poslala službena lica, zauzeta na drugoj strani. Sekretar iz Coma u svoje govoru naročito hvali borbeni duh člansusta u Arcelasku.

Iza toga je govorio prof. Manji, ratni dobrovoljac i odlični borac za rivendikacije, iz koga danas stoji čitava Italija, personificirana u ličnosti svoga Dućea. On je veličao žrtve talijanskih boraca u svjetskom ratu i u fašističkoj revoluciji.

KATASTROFALNO STANJE TALIJANSKOGA BRODARSTVA NA JADRANU

Veze s Dalmacijom podržavaju se s velikim gubicima iz političkih razloga.

Trst, oktobra 1934. U posljednje su vrijeme provedene razne fuzije parobrodarskih društava (Navigazione Adriatica Fiume a Fiume, Zaratina a Zara, Puglia a Trieste e San Marco a Venezia) fuzionirali su se u jedinstvenu plovibdu »Navigazione Adriatica San Marco—Venezia« sa čuvenom mletačkom parolom »Pax Tibi Marce, Evangelista meus« ali sve to nije pridonjelo ništa njihovom ozdravljenju. Masa je brodova u raspremi. Da se bar donekle paralizira deficit trgovaca u parobrodarskih društava, vlada neprestano povisuje subvencije. Tako je državna subvencija u godini 1926 iznosila 180 milijuna lira (oko naših 550 milijuna din.), pa se postepeno popela na 325 milijuna lira u godini 1933, što bi značilo naših 950—975 milijuna dinara. Vlada sili parobrodarska društva da podržavaju neke pruge naročito ove na Jadranu (longitudinalne i lokalne) a sve radi putog prestiža. Te su pruge po Jadranu longitudinalnog (Venecija—Trst—Rijeka—Zadar—Split—Korčula—Dubrovnik) i lokalnog karaktera (okolica Rijekе, Lošinj, Zadra i Lastova); zatim na istok prema Carigradu, Smirni i Rodosu i uzduž afričke obale do Egipta. Ima na tim prugama i luksusnih parobroda na naftu koji ne voze nego par putnika, a svaki ih putovanje košta do 100.000 lira i više što iznosi oko 300.000 dinara. Uočivši sve ovo, vidi se stanje padanja u talijanskoj trgovackoj mornarici.

IZ DRUŠTVA »ISTRÀ« U ZAGREBU

Dr. Ivo Ražem daruje za Socijalni odjel društva »Istra« dinara 100.— da počasti uspomenu na brata svoga oca Ivana Ražem, župana u Bazovici, koji je tamo dne 30. oktobra preminuo. Društvo »Istra« se darovatelju najtoplje zahvaljuje.

Ivo Grahov

S O L N C E

Bilo je v Comu. Naša soba je imela dvoje oken, obrnjenih v kot dvoriščnega obzidja, ki je zapiralo sleherni razgled. Počutili smo se kakor pod zemljo.

Spali smo na tenkih slamnjačah, položenih na vlažni tlak. Vsa naša obramba proti nadležnim komarjem je bila ponoči edina rjuha.

Od prvega dne, ko sem prišel jaz v to celico, je bil tu še samo en jetnik, nekdanji fašist, spolno bolan zvodenik, ki so ga zaprli zaradi tatvine. Pozneje so prišli v našo celico trgovci, berači, potupoči muzikanti, cerkveni tat, delavci, večina delavci, ki so se vračali brez dovoljenja s kmetijskih del iz Francije. Razen mene v naši celici ni bilo političnih jetnikov; vsaj vedeli nismo, kdo se šteje med nje. Razdeljeni smo bili po vseh sobah in vseh nadstropjih in z njimi sem se le kdaj pa kdaj srečal na sprehodu.

Kljub velikemu dotoku novih jetnikov in osumljencev je postajalo bivanje v naši ječi čedalje mučnejše in dolgočasnejše; težka noč, budnica, snaženje, zajtrk — kruh in voda, sprehod po dvorišču, včasi zasliševanje ali zdravnik, obed, topo posestanje ob stenah v popoldanski soparici, ko je v nabasani sobi primanjkovalo zraka za dihanje, iz nevolje nastajajoči prepirl, in spet voda, ropot straže, ki pregleduje okna, pesem kladiva na križastih, močnih rešetkah, poslednji dovtipi in premetavanje po ležiščih, pojodi komarji nad nami, slabotna svetloba pojemanje žarnice, valovi mestnega večernega šuma, zadevajoči se onkraj ob zid, včasi pok avtomobila, noč.

Vsako jutro smo postelje zgodaj zgrnili in zložili k stenam, da je mogla kontrolna straža do oken. Soba je bila majhna, nas pa je bilo navadno zjutraj največ, s stražniki vred do dvanaest oseb. Od dne v dan so rastle med nami malenkosti, ki so se kupičile do neznosnosti in nestrpnosti. Postajali smo vsak zase žrtev zidov, ki so nas dušili in mleli. Razen štirih sten in skupnega gorja nas je družilo samo še to, da smo vsak popoldne vsl, že izmučeni, opazovali tenek pramen solnca, ki je padal nad jezera skozi severno okno v našo sobo.

Solnčni pramen se je okrog poldne odtrgal od okna, odskočil na kamnitna tla sobe, lezel kot dolg četverokotnik v neopaznem loku počasi navzdol in nenačoma izginil. Odrezah ga je rob visokega dvoriščnega zidu. Nikdar nismo utegnili pomisliti na to, niti nismo imeli občutja, da bi moglo solnce izginiti. Za nas je bil tisti pramen solnca živo bitje, bilo je naš gost. Občutili smo zato vselej, kadar je solnce nenačoma tako odšlo od nas, kakor da je

Ovo je ledna stranica »Jadranskoga Kalendara«. Takovih stranica ima 224. Na nekojima su ilustracije preko cijele stranice. Uz jedan članak o istarskim dijalektima je karta u četiri boje. Kalendaru je cilena samo 10 dinara. Ako pošaljete 18 dinara dobijete još i dječji kalendar »Soča«.

KOMEMORACIJA UDRUŽENJA JUGOSLOVENA iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra u Zemunu

Udruženje Jugoslovena iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra u Zemunu održalo je 14. o. m. u 10 sati u svojim prostorijama komemorativnu sjednicu za blagopocivšeg Viteškog Kralja Aleksandra I. Ujedinitelja. — Pretsrednik je u prisustvu svih članova održao poduzi govor u kojem je naglasio neizmernu ljubav, koju smo gojili za blagopocivšeg Viteškog Kralja Aleksandra I. Ujedinitelja. Uvereni smo, da će ova žrtva mnogo doprinjeti ubrzjanju toka historije i da će potpuno ujedinjenje uslijediti mnogo prije nego naš neprijatelj misli. Doći će vrijeme kada će u svakom gradu i najmanjem selu biti podignut spomenik ovom Velikom Viteškom Kralju Ujedinitelju od Triglava do Crnog mora. On je ubijen. Nema ga među nama, da nas sokoli svojim smješkom, ali zato će njegov duh lebiti među nama i čuvat čemo Jugoslaviju još veću i moćniju na zaprepaštenje naših neprijatelja. Zatim g. pretstvrednik poziva sve, da stopeči kliku »Slava Mu!« i određuje dvije minute šutnje.

KOMEMORACIJA JUGOSLOVENSKE MATICE U SPLITU

12. o. m. sastao se je cijeli odbor Jugoslavenske Matice u Splitu, sa pretstvrednikom na čelu, u svojim prostorijama, u Marmonovo ulici, da odade posljednu počast Sjenima Viteškog našeg Kralja Heroja i Mučenika Aleksandra I. Ujedinitelja. Žalobu je sjednicu otvorio pretstvrednik Jugoslavenske Matice g. Rikard Katalinić Jeretov i ispred cijelog odbora izrekao dirljivo i tužno pomen-slovo, koje je završio žečeći Niegovom prvorodjenom sinu mladom Vladaru Kralju Petru II najveću sreću na prijestolu Karadjordjevića. Svi su odbornici saslušali pomen-slovo sabrani i ganuti i na kraju žalobne sjednice kliknuli: Slava Velikom i Viteškom našem Kralju Aleksandru I. Ujedinitelju i trokratni Živio od srca Niegovom prvorodjenom sinu mladom Kralju Petru II.

KOMEMORACIJA DRUŠTVA »KRN« U CRNOMLJU

Društvo se je u lepem številu udeležilo žalne komemoracije, ki jo je imel Sokol v prostranem domu v Črnomlju. Brat starosta g. Vrankovič je orisal z izgubo Velikega Vladaria kruto usodo naše mile nad vse ljubljeno domovine.

»KRN« je sklical 15. oktobra žalno sejo odbora in socijalnega odseka, pri kateri je povzel besedo predsednik Just Martelanc in se s spoštovanjem spomnil našega Velikega Vladaria. Dobro vemo, kdo je hotel ponižati našo Veliko Jugoslavijo, zakar se zgrajamo nad onimi, ki so nas hoteli ponižati. V večnem spominu nam ostanejo heroji, ki so v veliki jugoslovenski zavednosti škropili s krvjo tla naše zemlje. Zadnjih besede so bile »Živila Jugoslavija!« Tudi Ti Veliki vladar si naš veliki mučenik in Twoja zadnja beseda je bila Twoja želja; a mi Ti obliubljamo, da hočemo čuvati milo Jugoslavijo, za katero so naši bratje dali mučeniško kri. V trajen spomin mu zakličemo trikratni »Slava« in vpoglobimo v 5 minutni molk.

Omenjam, da je naš tajnik Vladimir Martelanc zastopal društvo na pogrebu v Beogradu.

KOMEMORACIJA GORTANA U ZAGREBU

Omladinska sekacija društva »Istra« u Zagrebu priredila je u subotu 27. oktobra komemoraciju Vladimira Gortana. U prepunim prostorijama održao je komemorativni govor tajnik društva g. Ante Iveša. Komemorativni govor je povezao sa odužim predavanjem u kojem je iznio stanje našeg naroda pod Italijom inačica Gortanove smrti, inačica je naš manjinski problem u vezi općih evropskih političkih pitanja i odnos naše manjine prema problemima ostalih evropskih narodnih manjin.

IZ EMIGRANTSKEGA DRUŠTVA »TABOR« V KAMNIKU

O priliki najtežje izgube, ki je zadeala Jugoslavijo s tragično smrto viteškega Kralja Aleksandra I. Zedinitelja, se je tudi naše članstvo dne 21. oktobra, na sicer skromen, a lep način oddolžilo Niegovemu spominu. Društvo je imelo žalno sejo, nakar je bil društveni sestanek, katerega se je udeležilo prav lepo število članov in priateljev.

Naznanjam, da bo imelo društvo dne 4. novembra v Domžalah svoj redni meščeni društveni sestanek. Prosimo vse naše člane, da se ga v polnem številu udeležijo. Pripomniti moramo posebno sedaj, da je treba pospešiti in razširiti delovanje v društvu in izven njega in pozivljamo vse člane, na vztrajno delo.

Posebno polagamo na srce vsakemu članu, da pomisli na svoje dolžnosti zlasti, da redno plačuje članarino ne da bi ga na kak način k temu silili. Spomnite se tega na društvenih sestankih!

NOVI UPRAVNI ODBOR »ISTRÀ« U DUBROVNIKU

Društvo emigranata Jugoslavena iz Julijanske Krajine »Istra« u Dubrovniku, izabralo je novi upravni odbor, u koji su ušli:

G. Fajgel Ludvik, pretstvrednik; g. Martinuč Ivo, potpretstvrednik; g. Prelavec Čiril, tajnik i g. Podobnik Jože, blagajnik.

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo uprava nalazi se u Zagrebu, Masarykova ulica 28, II. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplaata: Za cijelu godinu 50 dinara; za po godinu 25 dinara; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasni se računaju po cjeniku, — Vlasnik i izdavač: KONZORCIJ »ISTRÀ«, Masarykova ul. 28, II. Telef. br. 67-80. — Urednik: Dr. Fran Brnčić, advokat, Samostanska 6. — Tisk: Stečajnina Jugoslovenske štampe d. d., Zagreb, Masarykova 28. — Za tiskara: Rudolf Polanović, Zagreb, Ilica broj 131.

MI GREMO NAPREJ!...

Poročilo z občnega zbora primorskih akademikov v Ljubljani

V petek zvečer je imel klub jugoslovenih akademikov iz Trsta, Gorice in Istre v Ljubljani svoj 8. semestralni občni zbor, ki je potekel v najlepši harmoniji zbranega članstva.

Tov. Podvršič je otvoril občni zbor s pozdravom članstva in s čitanjem imen žrtv podlilih od fašističnega terora. Na koncu spominjanja teh žrtv je omenil tudi ime blagopojnega kralja Aleksandra, ki ga bo primorska akademika omladina stela med svoje mučenike.

Sledil je komemoracijski govor, ki ga je imel tov. Mrmolja Zdenko o Kralju Aleksandru. S toplimi besedami je omenil njegovo vzvrseno delo za dobrobit miru med narodi in istočasno točno izpoljujoč vse dolžnosti do svoje drage Jugoslavije. Omenil je, da so prišli morilci iz tabora onih, ki edino v krvavih prepirih iščelo izzagate v katero so prišli. Motili so se vsi oni, ki so mislili, da edino Kralj Aleksander s svojo autoriteto drži skupaj umetno tvorbo — Jugoslavijo! A prav v teh teških dneh je videl ves svet, da je vstalo 14 milijonov Jugoslovanov, ki čuvajo vsem nam dragoo Jugoslavijo. Umrli je dober Clovek in naš Vodja, njegova žrtva je neprocenljiva, toda ono za kar so nekateri težili, da se prepreči, je že davno storjeno. Uedinjena Jugoslavija je tu!

S prav tako toplimi besedami se je spominil novega Kralja Petra II., kateremu je bila poslana brzojavka.

Po burnem sprejetju brzojavke in Slava klicev Kralju Aleksandru-Mučeniku je občni zbor nadaljeval s svojim programom.

Kot prvi je govoril predsednik, ki je dejal: Naš klub, ki si je postavil nalogu, da v emigraciji deluje — za čuvanje človečanskih pravic našega naroda pod Italijo je v kolikor se tiče njegovega delovanja v razreševanju težkega problema — od svojega začetka pa do danes v mehki možnosti nadreal svojo dolžnost.

Sledilo je obširno tajniško poročilo, katerega je podal tov. Koršič Mirko. Iz tega poročila posmemamo sledeće:

Število članstva je v tej poslovni dobi ostalo isto, kakršno je bilo v prejšnji: 101 član. Dopisovanje je bilo zelo živahno in je

znak klubove aktivnosti. Ekshibit šteje 304 številki, inhibiti pa 186. Odborovih sej je bilo 17, in to radi tega, ker je bila večina odbornikov med počitnicami drugod. Klub je bil zastopan pri vseh akcijah akademikov ljubljanske Univerze. Glarna točka po okoli katere se je ukalo delo našega kluba je bila propagandna ekskurzija po Dalmaciji.

Priprave so zahtevalo mnogo mnogo poživovalnega dela. Treba je bilo zbrati mnogo denarja zlasti še zato, ker smo moralni kriti stroške za ploščo iz kraškega marmora, v katero je kipar Pirnat Niko vklesal dvoglavega državnega orla, ki naj bi se vzdral na ono mesto, kjer je prej stal bošnški ley, na glavnih vratih mesta Trogira.

Po končani ekskurziji so se še vršile razne debate glede ekskurzije na katere je klub energično protestiral. Z izrednim občnim zborom in emigrantskim Kongresom je bila stvar likvidirana. Odslej se je društvo bivalo z notranjim delom, tako odpravo proučenj za oprostitev Šolnini akademikov-emigrantov, izdajo napisov: »Čuvajte Jugoslavijo«, katere smo razdelili po ljubljanskih trgovinah in vseh ljubljanskih gimnazijah. Sodelovali smo in še sodelujemo v akademskem odboru, ki je bil sestavljen v najzadostnejših dnevih Jugoslovenske zgodovine.

Ob pozornosti vsega članstva je čital tov. Zadelova Poldka svoje blagajniško poročilo. Iz tega poročila vidimo, da je klub imel zelo velik denarni promet in da je vse svoj denar uporabil za propagandne name. Samo za letosnjo ekskurzijo je nabral odbor v pčilih mesecih 86.452 Din. Vsega prometa je bilo v tej poslovni dobi 87.632 Din in to dohodkov 44.295 Din, izdatkov pa 43.837 Din.

Gospodar tov. Ličen poroča, da se klubova imovina ni dosti povečala. Klub pa si je nabavil krasen kip v naravi velikosti Kralja Petra II., ki sedaj krasiti društveno soko, ki se nahaja po prijaznosti g. ravatelja Jerana in O. N. O. v Areni Narodnega doma.

Knjničarka tov. Glavičeva Marja omenja, da se tudi knjižnica ni dosti povečala zlasti, ker so bile v tej poslovni dobi v večini večini letne počitnice in tudi sicer ni imela dosti časa, da bi skrbela za povečanje.

Ob pozornosti vsega članstva je čital tov. Zadelova Poldka svoje blagajniško poročilo. Iz tega poročila vidimo, da je klub imel zelo velik denarni promet in da je vse svoj denar uporabil za propagandne name. Samo za letosnjo ekskurzijo je nabral odbor v pčilih mesecih 86.452 Din. Vsega prometa je bilo v tej poslovni dobi 87.632 Din in to dohodkov 44.295 Din, izdatkov pa 43.837 Din.

Gospodar tov. Ličen poroča, da se klubova imovina ni dosti povečala. Klub pa si je nabavil krasen kip v naravi velikosti Kralja Petra II., ki sedaj krasiti društveno soko, ki se nahaja po prijaznosti g. ravatelja Jerana in O. N. O. v Areni Narodnega doma.

Knjničarka tov. Glavičeva Marja omenja, da se tudi knjižnica ni dosti povečala zlasti, ker so bile v tej poslovni dobi v večini večini letne počitnice in tudi sicer ni imela dosti časa, da bi skrbela za povečanje.

ITALIJA SE UŽURBANO NACRUŽAVA

U Tržiču (Monfalcone) rinuta je u more nova talijanska krstarica »Muzio Attendolo«. — Najavljuje se gradnja dvaju novih velikih ratnih ladja (od 35.000 tona) »Vittorio Veneto« i »Littorio«. Gradnja teh brodov je izazivila uznemirenost u Francuskoj i Engleskoj.

MUSSOLINI — RUŠI....

U Rimu se ruše čitave gradske četvrti, da bi se otkrile rimske starine. Mussolini je sam počeo da ruši jednu staru zgradu s krova, okružen nasmišenom fašističkom hierarhijom. Fašistička se štampa divi ovom Mussolinijevom gestu...

nje knjižnice. V klub prihaja 20 časopisov povsem brezplačno in se je posameznim upravam, ki nam gredo ne roko najtoplješče zahvalila.

S tem so bila odborniška poročila izčrpana. Sledilo je poročilo revizorskoga odbora v imenu katerega je govoril tov. Bidevec Stane. Povdarjal je, da odbor ni izvršil v toliki meri svojih poslov, kot bi jih moral. Opravičuje pa deloma ta zaostanek v tem, da so bil ev glavnem letne počitnice, ki ovirajo akademskim društvom delovanje. Odboru daje razrešnico s pohvalo blagajničarki Zadelovi.

Po pet minutnem odmoru so bile volitve novega odbora. Da se dokumentirajo enotnost članstva je bila vložena sam ena kandidatura, ki je bila tudi izvoljena soglasno. Novi odbor, ki se je konstituiral takoj po občnem zboru je naslednji: predsednik: Novak Bogdan; podpredsednik Pegan Branko; tajnik I. Bačič Boris; tajnik II. Bačič Durdica; blagajničarka Zadel Poldka; gospodar Klamert Bruno; knjižničarka Germek Nada; odbornik: Simčič in Ličen.

Novi odbor kateremu je poverilo članstvo polno zaupanje, priča, da bo klub v novi sezoni uspešno nadaljeval započeto delo po istih smernicah kot prejšnji odbori.

Sledila je izpremembra pravil po novi univerzitetni odredbi. Pravila so v bistvu ostala ista. Spremembu je bila sprejeta brez dejanja.

Pri slučajnostih je tov. Mrmolja stavil članstvu sledeči samostojni predlog, ki je bil soglasno sprejet:

»Članstvo kluba jugoslovenih akademikov iz Trsta, Gorice in Istre v Ljubljani, zbrano na rednem semestralnem občinem zboru da izraza svoje zahvalnosti do blagopojnega Viteškoga Kralja Aleksandra I. Ujedinitelja: 1. Klub, da po svoji skromni denarni moci 100 Din v fond za postavitev spomenika Kralju Mučeniku v Ljubljani. Članstvo se zaveda, da je ta prispevek skromen, ali prihaja iz sreča hvaljnih akademikov-emigrantov.

2. na istem občnem zboru se je sklenilo da se odslej vsi klubovi dopisi končujejo z oporoko Kralja Aleksandra: Čuvajte Jugoslavijo in da se klubovi korispondencija piše v dneh žalosti na črno obrobliem papirju.

3. klub bo v mesecu juliju ali avgustu priredil veliko narodno romarsko tristo akademikov-emigrantov Aleksanarov. Univerze na Oplenac, da s tem na najbolji videni način izraza svoje globoko vero in svojo veliko zahvalnost Viteškemu Kralju.«

Novemu odboru je bilo polagano na srco da sklicuje redne tedenske sesanke s predavanji o našem problemu, ter naj bo čim tesneje zvezan s članstvom.

Omenjeno je bilo tudi, da je »Slovenski narod« prav neokusno napadel Prinorce. Članstvo je bilo radi tega zelo ogorenega in je zahtevalo od odbora, da s vsemi svojimi močmi enkrat za vselej zatre generalizacijo posamenih slučajev, ki se gode med nam. Sklene se, da gre tročlansko adepucijo do uredništva lista in sporoti željo ter zahtevi članstva sicer bo klub pripravljen, da izraža najstrožje konsekvence. Endušno ogorenje članstvo je zahtevalo, da deputacija takoj javi v dopisni kufigi rečljate intervencije. Sele ko je odbor zagotovil, da bo storil vse, kar bo v njegovih močih, se je članstvo komaj pomirilo.

Po še nekaterih vprašanjih na posamezne odbornike starega in novega odbora je bil občni zbor v najlepši harmoniji zaključen ob 24 urah in se je članstvo počasi po polnoma mirno razšlo.

Mi gremo naprej! ..

SMRT

Dne 12. oktobra t. l. je umrla v Kamniku ga, Rozalija Kavčič v visoki starosti 74 let. Pkojnica je bila vdova po višjem davčnemu upravitelju in je bila doma iz Tolmina. Po vojni se